№ 234 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 23

1908
ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 23 № 234

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄԱՀՈՒԴԵՂԷՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Հեռախօս № 667 **Ս. Ա. ԳՈՒԼԵԱՆՑԻ** հիմ. գոյութ. ունի 1870 Թ.

Վասնայա փող., տուն Շաղինօվի

Ստացված են մեծ քանակութեամբ Ռուսաստանի և արտասահմանի ամենալաւ գործարաններից ՄԱՀՈՒԴՆԵՐ ԳՈՐԾՈՒԱԾՔՆԵՐ տղամարդկանց հագուստի համար, ֆօրմեննի կտորներ բոլոր հաստատութիւնների համար, դիագօնալ, կաստոր, մաֆուղ, դրապ, և այլն։ Նոյնպէս տաք վերմակներ բոլոր տեսակներից և ուրիշ շատ ապրանքներ։

Գները մատչելի են, առանց սակարկութեան։

(հ. կ. ե.) (առ.) 10—10

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ

Կաթողիկոսական ընտրութեան պատգամաւորները նախապատրաստական գործունէութեան մէջ են։

Կովկասեան աշխարհական պատգամաւորների դիրքերը բաւականաչափ պարզված են։ Թիւրքահայ պատգամաւորների մի ստուար մասի տրամադրութիւնն էլ մեզ յայտնի է։

Համեմատաբար աւելի անորոշ է Էջմիածնի միաբանութեանը պատկանող անձերի տրամադրութիւնը։

Անկասկած՝ ընտրական գործում ազդեցիկ տեղ է վերապահված Թիւրքահայ պատգամաւորներին, որոնք առհասարակ հանդէս են գալիս մեծ թւով և իրանց քուէներով վճռական դեր կատարում։

Սակայն այս անգամ Թիւրքահայ պատգամաւորները չեն մասնակցելու քուէարկութեանը իրանց ամբողջ կազմով, որովհետև բոլոր ընտրվածները չեն եկել և միևնոյն ժամանակ նրանց փոխարէն չեն ընտրվել պատգամաւորներ ռուսահայերից։

Կ. Պօլսից ժամանել են մինչև այժմ միայն մի քանի հոգի։ Այս օրերը սպասվում են դարձեալ տասն — տասնհինգ անձ։ Թիւրքական սահմանագծի կողմից կը գան նոյնպէս մի քանիսը։ Եթէ ընդունենք, որ իւրաքանչիւր պատգամաւոր կարող է ունենալ նաև մի աւելորդ ձայն ուրիշի կողմից յանձնված, այն ժամանակ կը տեսնենք, որ Էջմիածնի համագումարում Թիւրքահայերի ձայների թիւը կը լինի մօտաւորապէս 50—60, հազիւ կէսը այն թւի, որ նրանք կարող էին ներկայացնել։

Որքան մենք կարողացանք տեղեկանալ, Թիւրքահայ պատգամաւորների մեծամասնութիւնը համակիր է կաթողիկոսական թեկնածուների այն ցուցակին, որը պաշտպանել ենք մենք «Մշակի» էջերում, այն է Իզմիրլեանի և ապա Դուրեանի։

Եւ գուցէ կարելի կը լինէր հանգիստ կերպով անձնատուր լինել հասարակական մեր միւս պարտաւորութիւններին և սպասել ընտրութեան արդէն ապահովված արդիւնքին։

Սակայն ամենևին այդպէս չէ կարելի վերաբերվել ներկայ ընտրական գործին։

Եթէ աչքի առաջ ունենանք մի կողմից այն, որ պատգամաւորների մէջ կան նաև տարբեր հայեցակէտներով ղեկավարվող անձնաւորութիւններ, և միւս կողմից այն, որ Էջմիածնի միաբանութեան անդամները մինչև այժմ բացայայտ կերպով չեն պարզել իրանց բռնելիք դիրքերը, իսկ նրանք քիչ չեն թւով, կը տեսնենք, որ Էջմիածնի համագումարում ընտրական պայքարը կարող է մաքառումների տեղիք տալ, որոնց միջոցին կարող են հանդէս գալ անակնկալներ և ազդել ընտրական ցուցակի կազմութեան վրա։

Ինչպէս յայտնի է, Էջմիածնում ժողովված պատգամաւորները կազմում են նախ քառանուն ցուցակ, իսկ յետոյ կանգ են առնում երկու անուան վրա։ Թէ քառանուն ցանկ կազմելը և թէ չորս անունից երկուսի ընտրելը պարունակում է իր մէջ պայմանախօսական մի գործողութիւն, որի էութիւնը պէտք է նախատեսված լինի վաղօրօք, որպէսզի յետոյ չը ծագեն թիւրիմացութիւններ և նոյնիսկ գուցէ բարդութիւններ։

Մենք հաւատացած ենք, որ ժողովրդի հարազատ ձայնը կը տանէ իր յաղթանակը և բարոյական ուժի առաջ հանդէս կը գայ բաւականաչափ համերաշխութիւն ընտրելու կաթողիկոսին ջախջախիչ մեծամասնութեամբ, բայց չը պէտք է զանցառութեամբ վերաբերվել ընտրական գործողութեան տեխնիկական պահանջներին և աչքի առաջ ունենալ, որ զանցառութիւնների շնորհիւ ընտրական պայքարները երբեմնապէս տուել են անախորժ անակնկալներ։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 21 հոկտեմբերի

Թագաւոր կայսրը Պետերբուրգում ժամանելու ունկնդրութեան ընդունեց Մեծ Բրիտանիայի դեսպան Նիկօլսօնին։ («Հ. Գ.»)

—

Պետերբուրգ, 20 հոկտեմբերի

Վերակվել են լուրերը ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր Շվարցի հրաժարականի մասին։

Աջակողմեանները մշակում են օրինագիծ հրէաներին զօրքից հեռացնելու մասին՝ փոխարինելով զինւորակոչութիւնը յատուկ տուրքի։

«Русское Знамя» սև հարիւրեակային լրագիրը ուրախութիւն է յայտնում Բօսնիան քրիստոնեայ Աւստրիային միացնելու համար։ Սօյուզնիկները թոյլ չեն տայ պատերազմ մղել Աւստրիայի ու Գերմանիայի դէմ։ «Свѣтъ»-ը, ընդհակառակը, յայտնում է, որ գերմանացիների դէմ պատերազմելու կը գնայ ամբողջ ռուս ժողովուրդը։

Արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, մօտ ժամանակներս Պետերբուրգ է գալու Թիւրքական արտակարգ դեսպանութիւնը Հիլմի փաշայի առաջնորդութեամբ։

Այս շաբաթվայ ընթացքում Իզվօլսկին հանդէս կը գայ Պետական Դումայում բալկանեան հարցի առիթով։ («Б.»)

—

Պետերբուրգ, 20 հոկտեմբերի

Լեռնային ինստիտուտի ուսանողները դատաստանական պատասխանատուութեան են ենթարկել Պուրիշկեվիչին, մեղադրելով նրան զրպարտութեան մէջ։

Գեներալ Ի.օվայսկին, մեղադրվելով իր կալուածների վաճառման գործում զեղծումներ անելու համար, կալանաւորված է։ («Кс.»)

—

Վարշավա, 21 հոկտեմբերի

Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ լեհական լրագիրներում բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները մի կոչ են տպել, որով դատապարտում են ամեն մի բօյկօտ, ինչ տեսակ էլ որ դա լինի, երկրի գլխաւոր կառավարութիւնը թոյլատրեց բանալ Վարշավայում փակված բոլոր լեհական կրթական հաստատութիւնները։ («Հ. Գ.»)

—

Կ. Պօլիս, 17 հոկտեմբերի

Այստեղ ամենայն օր գալիս են Սալօնիկից սահմանադրութեան հաւատարիմ զօրամասերը։

Քիւրդերը շարունակում են գազանութիւններ կատարել հայերի վրա, արդարացնելով իրանց վարմունքը նրանով, որ հայերը զինված են։ («Р. Сл.»)

—

Կ. Պօլիս, 15 հոկտեմբերի

Ռէակցիօն շրջանների ու աւստրիական լրագիրների կողմից տարածվող լուրերը՝ Թիւրքիայի ռէակցիօնների բաւականաչափ ուժեղանալու մասին, որը իբր թէ սպառնում է սահմանադրական կազմին, միանգամայն հնարովի է և նպատակ ունի վարկաբեկել երիտասարդ-Թիւրքերին, որոնք թշնամաբար են վերաբերվում Թիւրքիայի սեպարատ համաձայնութեանը Աւստրիայի հետ։ Այստեղի երիտասարդ շրջաններում բարեացակամութեամբ է ընդունված այն լուրը, որ Բօլգարիայում սկսում է գերազանցել բալկանեան սլաւօնական պետութիւնների ու Թիւրքիայի համերաշխութեան գաղափարը ռուսական մամուլի քարոզների ազդեցութեամբ։ («Слово»)

—

Կ. Պօլիս, 21 հոկտեմբերի

«Իկդամ»-ը խօսելով քաղաքական դրութեան մասին, անհաւանական է գտնում, որ Ռուսաստանը մերժէ Սերբիայի և Չերնօգօրիայի միջնորդութիւնը։ Դժուար է նաև հանդուրժել Աւստրօ-Ունգարիայի դէմ ռուսական հասարակական կարծիքի ունեցած յուզմունքը, իսկ այդ պատճառով կարելի է լուրջ կերպով ռուս-Թիւրքական բարեկամական համաձայնութիւն սպասել։ Արևելեան հարցը, որ բերվեց Լօնդօնից և Բեռլինից, այժմ լուծումն է սպասում Պետերբուրգից, ուր ուղղված են բոլորի հայեացքները։

Երիտասարդ-Թիւրքերի պաշտօնական օրգան «Շուրայը-Իւմմէթ»-ը, ընդհակառակն, գտնում է, որ Թիւրքռուսական միութեան կէտը կայանում է նրանում, որ ինչպէս Պետերբուրգում, այնպէս և Կ. Պօլսում կը մերժեն աջակցել սերբիական հակա-աւստրիական շովինիզմին։

Լեսպչեվը հոկտեմբերի 20-ին խօսակցեց Թիւրքական պատգամաւորի՝ ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրի հետ։

Լրագիրների ասելով, Թիւրքիան իր պարտքերի այն մասը, որ ընկնում է Բօլգարիայի վրա, որոշեց 21 միլիօն Թիւրքական ֆունտ։

Երիտասարդ-Թիւրքերը համաձայնութիւն էին կապել յոյների հետ Կ. Պօլսի ընտրութիւնների համար, սակայն այդ համաձայնութիւնը պառակտվեց, որովհետև յոյները չը գոհացան պատգամաւորական երեք տեղերով։ («Հ. Գ.»)

—

Կ. Պօլիս, 16 հոկտեմբերի

Դրութիւնը հետզհետէ աւելի ու աւելի է կրիտիքական դառնում։ Կարգը պահպանվում է խիստ միջոցներով միայն։ Ոստիկանութիւնը կալանաւորել է մեծ թւով չարագործներ, որոնց ջարդերի դրդումներով են զբաղված։ Նրանցից մէկը, որ բարձրաձայն կոչ էր անում «կոտորել քրիստոնեաներին» և չուզեց անձնատուր լինել և զէնքերը վայր դնել, գնդակահարվեց ոստիկանութեան կողմից։ Անհանգստութիւնը օրըստօրէ աճում է քաղաքում, որովհետև ոստիկանութիւնը մեծաւ մասամբ շատ անյուսալի է։

Ազգային կռիւները սուր կերպարանք են ստանում։ Տեղիս յունական մամուլը, որ հանգիստ պահեց իրան նոյնիսկ Տօդորկի սպանութեան ժամանակ, այժմ մեծ զայրոյթով յարձակվում է Թիւրքերի վրա։ Թիւրքական ադմինիստրացիան օսմանեան հպատակ յոյների թիւը հաշւել է 1,430,000։ Մինչդեռ յոյները պնդում են, որ իրանց թիւը 6,500,000 է։ Հարցը այդպիսով վերաբերում է այն բանին՝ թէ յոյն ազգաբնակութեան կողմից քանի պատգամաւորներ պէտք է լինեն Թիւրքական պարլամենտում, 23 թէ 65։

Կ. Պօլսի յունական ընտրողական կոմիտէն իր ամբողջ կազմով հրաժարվեց իր վրա դրված պարտականութիւնների կատարումից, որովհետև, իր ասելով, «որևէ համաձայնութեան գալ երիտասարդ-Թիւրքերի հետ ընտրութիւնները արդարացի կատարելու համար — անհնարին է»։

Քրիստոնեայ ազգաբնակութիւնը համախմբվում է օպպօզիցիա կազմելու նպատակով։ Հայոց պատրիարքի կողմից ուղարկված պատգամաւորութիւնը ներկայացաւ յունական պատրիարքին, առաջարկելով միանալ ընտրութիւններին։ Յունական պատրիարքը...

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲՈՍՖՈՐԻ ԱՓԵՐԻՑ

VI

Կ. Պօլիս, 21 սեպտ.

Ուղղակի ապշեցուցիչ է այն անպատրաստութիւնը, որ ցոյց է տալիս Թիւրքահայ հասարակութիւնը ներկայ պատմական մոմենտում։

Նրա առաջ դրված է ընտրութիւնների հարցը։

Պիտի ընտրեն ազգային երեսփոխանական ժողովի անդամներ։

Պիտի ընտրեն օսմանեան պարլամենտի պատգամաւորներ։

Բայց ո՛չ հասարակութիւնը և ո՛չ հասարակութիւնը ղեկավարելու կոչումն ունեցող մամուլը կանգնած չեն րոպէի պահանջների իսկական հողի վրա։

Մինչդեռ մի կողմից գաւառը սրտաճմլիկ ճիչեր է արձակում թէ ինչպէ՞ս պիտի կատարել ընտրութիւնները, ովքե՞ր պիտի ընտրեն, մամուլը շարունակում է փառաբանել ազատութիւնը մանկամիտ բացագանչութիւններով, անձնատուր է լինում, ինչպէս ասում են, «խաղի ու պարի»։

Եւ դա շատ բնական, շատ հասկանալի է։ Ինքը մամուլն էլ չունի հարկաւոր գիտակցութիւնը՝ ներշնչելու համար նրան իր ընթերցողներին։

Այցելեցէ՛ք բոլոր խմբագրատները։

Գրասեղանների վրա կքած են մեծ մասով երիտասարդ, անփորձ գլուխներ, աւարտած՝ ամենաշատը՝ մի միջնակարգ դպրոցի դասընթացքը, միանգամայն անտեղեակ քաղաքական-հասարակական-տնտեսական տարրական խնդիրների։

Արդ, երբ իրանք չը գիտեն, իրանք կարօտ են ուսանելու, ինչպէ՞ս պիտի կարողանան ուսուցանել, առաջնորդել ժողովրդին։

Խմբագիրներից մէկն ինձ ասում էր, որ երբ սահմանադրութիւնը հռչակվեց, երբ մամուլի կապանքները փշրվեցին, իրանք շուարել էին, թէ ի՛նչ անեն, ի՛նչ ասեն, ի՛նչ գրեն։

Եւ այդ շուարումն էլ դեռ ծանրանում է մամուլի վրա։

Դեռ ևս ո՛չ մի թերթ չէ բացատրել ժողովրդին, թէ ի՛նչ բան է սահմանադրութիւնը, ի՛նչ իրաւունքներ է ստանում ժողովուրդը, ի՛նչ ծրագրով և ի՛նչ ուղղութեամբ պիտի վարել ընտրութիւնները։

Միևնոյն անգիտակցութիւնը՝ հայ ժողովրդի «վարիչ շրջաններում»։

Պատրիարքական տեղապահի նախագահութեան տակ կազմված «Օսմանեան երեսփոխանական ընտրութեան խորհրդակցական յանձնաժողովը» տեսէ՛ք թէ ինչպէ՛ս է բնորոշում պատգամաւորական ցանկալի թեկնածուներին։

«Պատրիարքարանի կողմէ ուղղեալ պաշտօնագրով պաշտօն տրուած է յանձնաժողովին ուսումնասիրել երկու հարցեր. ա) երեսփոխանաց հանգամանքը. բ) ընտրութեանց եղանակը։

«Առաջին հարցի մասին յետ խորհրդակցութեան որոշուեցաւ հետևեալ յատկութիւններով օժտեալ անձանց նախապատուութիւն տալ։

«ա) Ունենալ լաւ նկարագիր և ըլլալ պարկեշտ մարդ. բ) խելք ունենալ, այսինքն խորհելու լաւագոյն կարողութիւն, և գ) ըլլալ կարող մարդ, հմտութիւն ունենալ ազգային և վարչական գործոց և ըլլալ զարգացեալ. դ) ունենալ խօսելու և իր կարծիքները յայտնելու կարողութիւն (այս վերջին կարողութիւնը երկրորդական է և ոչ հիմնական)»։

«Լաւ նկարագիր ունենալ, պարկեշտ մարդ ըլլալ, խելք ունենալ, կարող ըլլալ, զարգացեալ ըլլալ». սրանք միայն խօսքեր են։ Սրանք դաւանանքներ, ծրագիրներ, սկզբունքներ, համոզմունքներ չեն, որոնցով միայն կարող են տեղի ունենալ գիտակցական ընտրութիւնները։

Մի՞թէ որքան պահպանողականը, նոյնքան ազատականը չէ կարող օժտված լինել այդ պահանջված յատկութիւններով. մի՞թէ չը կան «պարկեշտ, խելօք, զարգացած» մարդիկ, որոնք նոյնիսկ հակասահմանադրական են։ Այդ յատկութիւնները դրօշակներ չեն, ինչ որ պահանջվում է ընտրական ներկայ րոպէում։

Շարունակենք առաջ բերել և՛ մի այլ քաղուած, որ ցոյց է տալիս յանձնաժողովի այնպէս ասած ուղղութիւնը, ծրագիրը, ինչպէս և նրա դիրքը դէպի մեր ազգային յեղափոխական կուսակցութիւնները։

«Պէտք զգացուեցաւ հայոց շահերն ապահովող և իրենց գործունէութեան եղանակը ճշդող ծրագիր մը կազմել իբր սկզբունք։ Որոշուեցաւ մէկ կողմ թողուլ կուսակցական ծրագիրն և ընդունիլ նուազագոյն (մինիմում) ծրագիր մը, զգուշանալով ծայրայեղ պահանջումներէ՝ որոնք կրնան նոյնիսկ վնասակար ըլլալ։ Առ այս, օսմանեան սահմանադրական հայ ակումբին ծրագրին առաւելութիւնները ընդունուեցան, սակայն արժան համարուեցաւ դայն քննել և նկատի առնել նաև օսմ. կոմիտէին, ինչպէս նաև պատրիարքարան հասած ծրագրերը։ Նաև օսմ. սահմանադրական հայ ակումբի ծրագրին ինչ ինչ կէտերուն մասին բարեփոխումներ առաջարկուեցան և ընդունուեցան»։

Ուրեմն յանձնաժողովը պիտի մի կողմ թողնէ «կուսակցական ծրագրերն» և իրան հիմք ընդունէ «օսմանեան սահմանադրական հայ ակումբի» ծրագիրը, որի մասին կը գրեմ յաջորդ անգամ։

Առ այժմ նկատենք այն, որ վերոյիշեալ ծրագիրն էլ չէ ներկայացնում մի տրամաբանական ամբողջութիւն։ Եւ որովհետև յանձնաժողովը չունի իր յստակ, որոշ համոզմունքները, դաւանանքը, «արժան կը համարի նկատի առնել նաև օսմ. կոմիտէի, ինչպէս նաև պատրիարքարան հասած ծրագրերը»։

Թէ ի՛նչ ծրագրեր են «պատրիարքարան հասած ծրագրերը», առ այժմ որոշ ոչինչ չեմ կարող ասել, բայց անհրաժեշտ եմ համարում ներկայացնել վերջերս յայտարարված քաղաքական ծրագիրը օսմանեան կոմիտէի («Միութիւն և Առաջադիմութիւն» կուսակցութեան), որը այս րոպէիս տիրաբար իշխում է նոր Թիւրքիայի քաղաքական հրապարակի վրա և հաւանականաբար պիտի իշխէ նաև պարլամենտում։ Որպէսզի այդ ծրագիրը և երիտասարդ-Թիւրքերի էվօլիւցիան լաւ հասկացվի, մեր կողմից աւելացնում ենք անհրաժեշտ ծանօթութիւններ։

Քաղաքական ծրագիր Օսմ. Միութեան եւ Առաջադիմութեան Կուսակցութեան

1293 Թ. (1876 Թ.) սահմանադրութեամբ և 1326 Թ. (1908 Թ.) ըէջէբ 4-ի (յուլիսի 11) խատտը հիւմայունով (կայսերական հրովարտակ) վաւերացված բոլոր իրաւունքները, որոնք չեն հակասի սահմանադրութեան, պիտի գործադրվեն և պահպանվեն, մինչև որ պատգամաւորական ժողովը նրանց հակառակ որոշում չը տայ։

1) Սահմանադրութեան իբրև հիմք պիտի ընդունվի ազգի մեծամասնութեան ազդեցութեան ապահովումը։ Պէտք է անպայման ընդունվի, որ մինիստրութիւնը պատասխանատու լինի պատգամաւորական ժողովի առաջ *), որով այն մինիստրութիւնը, որ չէ վայելում ժողովի մեծամասնութեան վստահութիւնը, հրաժարված պիտի համարվի։

2) Սենատի անդամների թիւը պատգամաւորների թւի մէկ երրորդից աւելի չը պիտի լինի և սահմանադրական օրէնքի 62-րդ յօդուածի **) տրամադրութեան չենթարկվելով մէկ երրորդը կայսեր և երկու երրորդն էլ ազգի կողմից պիտի ընտրվի։ Սենատի անդամների պաշտօնը ժամանակաւոր պէտք է լինի։ (Սահմանադրութեան ներկայ օրինագիծը հակառակն է ասում։ Ծ. Ա.)։

*) Այս և միւս ընդգծումները մեր կողմից են։ Ներկայ սահմանադրութեամբ մինիստրութիւնը պատասխանատու է վեհապետի առաջ։

**) Այդ յօդուածի համաձայն՝ սուլթանն է նշանակում սենատի անդամների եթէ ոչ ամբողջութիւնը, գոնէ ճնշող մեծամասնութիւնը։

[illegible] («Ռ. Ս.»)

—

Բելգրադ, 16 նոյեմբերի

[illegible] («Рус. Сл.»)

—

Բեռլին, 16 նոյեմբերի

[illegible] «Daily Telegraph» [illegible]

«Այդ խօսքերին,—ասում է «Berl. Tag.» [illegible]

[illegible] նրա կայսրին։

Ինտերվիւի հեղինակը մինչև այժմ անյայտ է։ («Р. С.»)

—

Սօֆիա, 21 նոյեմբերի

Բուլղարական Հեռ. Գործ. հաղորդում է, որ ժողովում սկսվեցին գահական ճառին պատասխանելու ուղերձի նախագծի վիճաբանութիւնները։ Նախագիծը աւելի է պարզում գահական ճառի բովանդակութիւնը։ Նրա մէջ հաւանութիւն է տրվում անկախութեան յայտարարութեանը, անկախութեան, որին ծառայել էր ժողո-

[illegible]

«Press Bur.»-ն [illegible]

—

Պրագա, 15 նոյեմբերի

[illegible] զումներ են նկատվում։

Ձեռք են առնվում հրէշային միջոցներ չեխերի դէմ, որոնք սլաւօնական համերաշխութեան պաշտպան են կանգնած։

«Korrespondenz Bureau»-ն լսում է Պրագայի յուզմունքների պատճառների մասին, որոնք ապացոյց են սլաւօնական համերաշխութեան՝ որպէս հետևանք Բօսնիայի յափշտակութեան։ («Слово»)

—

Սօֆիա, 18 նոյեմբերի

Բուլղարական գործակալութիւնը հա-

դորդում է, որ լրագրական այն տեղեկութիւնները, իբր Ֆէրդինանդը Էդուարդ Թագաւորին նամակ է ուղարկել, որը վերադարձրել են կրկին իրան, միանգամայն հնարովի է։ («Հ. Գ.»)

—

Վիէննա, 18 նոյեմբերի

Կառավարութիւնը բէյխսրատին ներկայացրեց պարտադիր ապահովագրութեան օրինագիծը։ Հիւանդութիւններից պարտաւորապէս ապահովագրվելը տարածվում է բոլոր բանւորների, ի թիւս որոնց գիւղատնտեսական բանւորների և տնային սպասաւորների վրա։ Ծերութեան դէպքում պարտադիր ապահովագրութիւն մրտցվում է բոլոր այն բանւորների համար, որոնք աշխատում են արդիւնաբերական և գիւղատնտեսական հաստատութիւնների մէջ, տնային սպասաւորների, նաև այն տէրերի համար, որոնց տարեկան եկամուտը 2400 կրօնից չէ անցնում։ Ընդամենը ծերութեան դէպքում ապահովագրվելու են 10 միլիոն մարդ։ Պետական գանձատունը ամեն տարի կը ծախսէ 2 միլիօն կրօն, իսկ 5-րդից (!)—90 կրօն իւրաքանչիւր բնոտի համար։ («Հ. Գ.»)

—

Բեռլին, 21 նոյեմբերի

Վիլհէլմ կայսրը երեկոյեան Վիլդպարկից մեկնեց Էկկարտաուս։ («Հ. Գ.»)

—

Լօնդօն, 21 նոյեմբերի

«Morning Post»-ին հեռագրում են Շանխայից, որ նոյեմբերի 20-ին Տիբէտում յեղափոխական շարժում ծագեց. 10,000 լամաներ ջարդեցին չինացիներին. Նահանգապետը չինական կառավարութիւնից օգնութիւն պահանջեց և պնդում է, որ դալայլամային յետ կանչեն Տիբէտ։ («Հ. Գ.»)

—

Մօգիլեվ, 21 նոյեմբերի

Կլիմովիչի գաւառի Ստայկախ գիւղում, 4 զինված չարագործներ, մըտնելով հրէայի տունը, սպանեցին նըրան, փոքրիկ թոռան և մի գիւղացի երեխայի, վիրաւորեցին դաշոյններով հէնց տանտիրոջը, նրա որդուն և երեխային և, յափշտակելով չորս ռուբլի, անյայտացան, թողնելով մի քանի դինամիտի փամփուշտներ. չարագործներից երկուսը ձերբակալված են։ («Հ. Գ.»)

—

Թելաւ, 19 նոյեմբերի

Հոկտեմբերի 19-ի երեկոյեան, Թելաւից 10 վերստ հեռաւորութեան վրա, յարձակում գործվեց Թիֆլիս դիմող պօստի վրա։ Նետած ռումբից և համազարկերից սպանվեցին երկու պահակ, 2 ձի։ Պօստը ազատված է։ («Հ. Գ.»)

—

Հոկտեմբերի 14-ին Մօսկվայի կանանց ակումբի շինութեան մէջ Օ. Ա. Կօտլեարեվսկին կարդաց մի դասախօսութիւն Բօսնիայի և առհասարակ արևելեան հարցի դրութեան մասին։ Ի միջի այլոց այդտեղ ոգևորված խօսել է երիտասարդ հռետոր Եֆիմօվսկին՝ կոչ անելով Ռուսաստանի հասարակական կարծիքին, հաւանութիւն չըտալ գերմանականութեան ակներև յաղթական քայլին։ («Сп.»)

—

Հոկտեմբերի 15-ին տեղի է ունեցել Պետերբուրգի կանանց ակումբի բացումը, որից անմիջապէս յետոյ Պ. Ն. Միլիւկօվը

կարդացել է մի ռեֆերատ բալկանեան վերջին անցքերի մասին, բազմաթիւ ունկընդիրների առջև, որոնց թւում եղել են Դումայի պատգամաւորներից շատերը և սերբիական հիւրեր պրօֆեսօրները։ Ռեֆերատից յետոյ Միլիւկօվը առաջարկել է ունկնդիրներին ծանօթանալ իրերի դրութեանը՝ լսելով սերբիական հիւրերին։ («Сп.»)

—

«Daily News»-ի Պարիզի թղթակիցը առաջ է բերում երիտասարդ Կարա-Գէօրգեվիչի՝ Սերբիայի գահաժառանգի ազգասիրական զգացմունքով և հայրենասիրական կրակով լի խօսքերը, որ նա արտասանել է ֆրանսիացի մի օրագրողին տեսակցութիւն շնորհած միջոցին։ Հերցեգօվինան ու Բօսնիան աւստրիական կայսրութեան նահանգներ հրատարակելը կտրել է քունը սերբիացիների աչքից։

«Որպէս ֆրանսիացի բարով էք եկել այս տունը»,—ասում է երիտասարդ Կարա-Գէօրգը իր տեսակցին Բելգրադում։ «Մենք սերբիացիներս սիրում ենք Ֆրանսիան։ Իմ հայրը կռւեց Ֆրանսիայի համար 1870 թ.։ Նա միշտ խօսում էր ինձ՝ Ֆրանսիայի իբրև իմ երկրորդ ծննդավայր երկրի մասին։ Այս ժամին ոչ մէկը, և ոչ իսկ մի ֆրանսիացի, կարող է լրիւ հասկանալ մեր հոգեկան վիճակը։ Միտ բերէք ձեր սեփական աղէտների օրերը։ Մտածեցէք ինչ զգացին ձեր երկրացիները, երբ Ֆրանկֆուրտի դաշնագիրը կորզեց նրանցից Ալզասն ու Լօրէնը։

«Ձեզ պէս մենք էլ կորցրինք երկու նահանգ, բնակավայր մեզ արենակից ու մեզ ցեղակից մի ժողովրդի։ Ճշմարիտը, այնքան կսկծալից է մեր վիշտը, որ նիւթական հետ կարծես քաշում հանում են մեզանից մեր հոգին։ Մօտ երկու միլիոն սերբիացիներ անցան ժամն աւստրիական լծի տակ։ Նրանք մեր լեզուն են խօսում, մեզ վշտակից, մեզ ուրախակից ու մեզ յուսակից էին նրանք։ Նրանք մեր եղբայրներն էին։ Մեր ազգային բանաստեղծը, մեր Կարաջիչը, հերցեգօվինցի է ծնված։ Կցված երկիրների ամեն կողմից խոստումներ են լինում մեզ, որ եթէ մենք սերբիացիներս կռւի ելնենք Աւստրիայի դէմ, բօսնիացիները մեր կողքին կը լինեն՝ եթէ անգամ միայն իրանց բազուկներն ունենան որպէս զէնք։

«Հարկադրված եղանք կռւի բռնվել, մենք կարող ենք պատերազմի դաշտն հանել 200,000 մարդ։ Մենք կռւել ենք շատ ժամանակ չէ քաշարի Թիւրքի հետ։ Մենք կարող ենք դիմադրաւել Աւստրիային՝ եթէ պետութիւնների համախորհուրդը արդարութիւն չանէ մեզ։ Սերբիան իր խաղը միշտ կորցրել է դիւանագիտութեան կանաչ սեղանի վրա։ Իր իրաւունքը վաստակելու համար նա ստիպված է եղել անել իր խաղը պատերազմի կարմիր սեղանի վրա։ Ի սէր Եւրոպայի խաղաղութեան մենք երեսուն տարի ամբողջ համբերութեամբ կրեցինք մեր վէասները։ Բայց մեր անձնազոհութիւնը անվերջ տևել կարող չէ։ Փրկելու համար մեր պատիւը՝ մենք պիտի կռւենք մինչև մեր արեան վերջին կաթիլը։ Մի ուժեղ Սերբիա է հարկաւոր կասեցնելու համար սլաւօնական երկիրների համագերմանացումը և Բեռլինի ու Վիէննայի դէպի միջերկրականը շահատակող հոսանքի առաջքը կապել»։

«Այդպէս է Փոքր-Սերբիան և իր քաջամիտ, ոգևորութեամբ լցված երիտասարդ թագաժառանգը»,—աւելացնում է թղթակիցը։ Եւ եթէ ընտրութիւն անելու լինեն այդ հրաբորբոք հայրենասիրութեան և Աւստրիայի պաղարիւն հաւատադրժութեան մէջ՝ պարզ է թէ բալկանեան ժողովուրդները որ կողմը կը կանգնեն։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

—

Թաւրիզ, 16 նոյեմբերի

Օրվայ նորութիւնը Սուջայի-Նիզամի մահն է, որը բաւական ուրախութիւն է պատճառել ամբողջ քաղաքիս ազգաբնակութեան։

Ամսիս 14-ին, երեկոյեան ժամը $8^{1}/_{2}$-ին Մարանդում, Սուջայի-Նիզամի բնակարանում, հիւրերի ներկայութեամբ, որոնց մէջ լինում են Թաւրիզից գնացած երկու հայ վաճառականներ և մի ուրիշ հայ, որոնք գնացած են լինում իրանց գրաւված շաքարի և նաւթի բեռները մի կերպ ազատելու յիշեալի ընչաքաղցութիւնից, պօստից բերում են մի նամակ և մի կապոց (посылка)։ Նամակը գրած է լինում Սուջայի-Նիզամի Թաւրիզի ծանօթներից մէկը, որով յայտնում է և կապոցի մասին։ Երբ բոլորի ներկայութեամբ բացում են փայտէ արկղը, անմիջապէս պայթումն է առաջ գալիս, որից վիրաւորվում են Սուջայի-Նիզամը, իր տղան և փարաջբաշին, երկու հայեր, 10 հոգի ծառաներ և հիւրեր։ Լուրը Թաւրիզ յայտնեցին գիշերը ժամը 11-ին տելեֆօնով՝ խնդրելով անմիջապէս բժշկական օգնութիւն։ Մեր չարչի բժիշկներից (որոնց մասին մի այլ անգամ) ոչ մէկը չը համաձայնեց գնալ. բացառութիւն կազմեց միայն բժ. Ասլանեանը, որը երէկ առաւօտեան ժամը 5-ին ճանապարհվեց օգնութեան։ Երէկ ժամը 3-ին լուր ստացվեց, որ Սուջայի-Նիզամը, տղան և փարաջբաշին մեռան, իսկ հայերը առ այժմ անվտանգ են։

Այդ լուրը, ինչպէս վերը յիշեցի, չափազանց ուրախութիւն պատճառեց ամենքին, որովհետև ծանօթները ասում էին, եթէ Սուջայի-Նիզամը չը մեռնէր, վիրաւոր առիւծի նման աւելի կատաղի պիտի դառնար. ինչպէս երևում է, «ողորմածհոգի» հանգուցեալը կատաղութեան և վայրագութեան տեսակէտից գերազանցել է եղել յայտնի Րահիմ խանից, թէպէտ վերջինիս չափ ոչ հանրածանօթ։ Վերջերս կատաղած Թաւրիզում ունեցած անաջողութիւններից, նա սպառնում էր Մարանդի ձորերը կտրված գլուխներով լցնել. առաւելապէս սպառնում էր հայերին, որոնց ապրանքները թէ այս կողմից արտահանվող և թէ ներմուծվող գրաւում էր։ Վերջերս Կովկասից դարձող 4 պարսկահպատակ Թաւրիզեցի հայերի չորս օր բանտարկել էր, բաւական փող էր վերցրել, և եթէ Թեմիս առաջնորդի բարեպատեհ ճամբորդութիւնը և միջամտութիւնը չը լինէր, ով գիտէ ինչ կը լինէր խեղճերի դրութիւնը։ Հաւանական են գտնում, որ այս դէպքից յետոյ Ջուլֆայի փակ ճանապարհը բացվի, որովհետև, ինչպէս լսում ենք, սահմանադրական ձիաւորներ են ուղարկվում Մարանդը գրաւելու համար։

Այսօր ցնծութեան թափօրներ են շրջում փողոցներում երաժշտութեամբ և Միր-ղիւջի (սուրով սէիդ) առաջնորդութեամբ։ Ամենքի ցանկութիւնն է մի այսպիսի «բարի լուր» էլ Րահիմ խանի մասին լսել։ Վերջինս մի քանի օր առաջ կողոպտեց 130 ուղտի բեռ գորգ, որից 30-ը մի իտալահպատակ եւրօպացու։

Երէկ Մուժամբար հայաբնակ գիւղից յատուկ սուրհանդակ էր ուղարկված, որով յայտնում էին, որ Րահիմ խանի և այլոց ձիաւոր հրոսակները շրջակայ գիւղերը աւերելով սպառնում են յարձակվել Մուժամբարի վրա, և խնդրում էին միջոցներ ձեռք առնել։ Ներկայ պայմաններում ինչ օգնութիւն՝ ինքնապաշտպանութիւնից բացի։

Բազարները, խանութները տեղ-տեղ նորոգվում են. հատ-հատ առևտրականներ երևում են շուկաներում, բայց դեռ ոչ ոք չէ համարձակվում ունեցած ապրանքը փոխադրել խանութ։ Քաղաքապետութիւնը յանձնված է Իջլալ-ուլ-Մուլքին, ոստիկանու-

3) Պիտի պահանջենք, որ օսմանեան հպատակ և 20 տարին լրացրած ամեն տղամարդ, կալուած կամ հարստութիւն ունենայ թէ ոչ, առաջին աստիճանի ընտրողի իրաւունք ունենայ։ (Ներկայ սահմանադրութեամբ ընտրող լինելու համար պէտք է ներկայացնել կալուածական ցենզ։ Ծ. Ա.)։ Բնականաբար ընտրող լինելուց դադարում են այն անձինք, որոնք զրկված են իրանց քաղաքացիական իրաւունքից։

4) Պիտի պահանջենք, որ սահմանադրութեան առաջին յօդուածի տրամադրութիւնները յարգելով հանդերձ, նոյն օրէնքի մէջ բացորոշ կերպով նշանակվի քաղաքական ակումբների ազատ կազմութիւնը։

5) Պիտի պահանջենք հաստատել այնպիսի կանոններ, որոնք, նահանգների վարչական սիստեմի կապը չը լուծելով ու չը խանգարելով հանդերձ, սահմանադրութեան 108-րդ յօդուածի համաձայն վարչական իրաւասութիւնների ընդլայնման գործադրութիւնն ապահովեն։ (Այսինքն, ընդունում են ապակենտրոնացման դրութիւնը միայն այն չափով, որով նա չէ տանում դէպի կենտրոնից խզում, անջատում)։

6) Պատգամաւորական ժողովին է պատկանում նահանգների ներկայ վարչական բաժանման մէջ մտցնել ընդհանուր փոփոխութիւններ և բարեփոխումներ։ Միայն թէ գիւղերի և գիւղախմբերի մերձաւորութեան, հեռաւորութեան և տեղական յարմարութեան տեսակէտով և վարչական գործերը հեշտացնելու նպատակով պէտք է շտապեցվեն անհրաժեշտ բարեփոխութիւնները։

7) Պետութեան պաշտօնական լեզուն պէտք է լինի թիւրքերէնը։ Ամեն տեսակ պաշտօնական գրութիւններ և խորհրդակցութիւններ պէտք է կատարվեն թիւրքերէն լեզւով։

8) Պիտի պահանջենք, որ պատգամաւորները անպայման իրաւունք ունենան օրինագծեր ներկայացնելու, երբ ներկայացնող պատգամաւորների թիւը ոչ պակաս կը լինի քան տասը։

9) Ամեն մարդ, առանց ցեղի ու կրօնի խտրութեան, վայելում է կատարեալ հաւասարութիւն և ազատութիւն և ենթակայ է միևնոյն պարտականութիւններին։ Բոլոր օսմանցիները հաւասար են օրէնքի առաջ և հաւասար են երկրի իրաւունքների և պարտականութիւնների մէջ։ Բոլոր հպատակները պիտի ընդունվեն յարմար պաշտօններում, համաձայն իրանց կարողութիւնների և ընդունակութիւնների։ Զինւորագրութեան ենթակայ պիտի լինեն նաև ոչ-իսլամ հպատակները։

10) Կրթութիւնը ազատ է, և առաջվայ նման կատարելապէս պիտի պահպանվեն զանազան համայնքների տրված կրօնական առանձնաշնորհումները։

11) Պիտի առաջարկենք, որ կազմակերպվեն և բարեկարգվեն պետութեան ծովային և ցամաքային ուժերը, կատարելապէս համապատասխան այն քաղաքական և աշխարհագրական դիրքի, որ գրաւելու է Թիւրքիան եւրօպական պետութիւնների շարքում։ Պիտի պահանջենք զեղջել զինւորական ծառայութեան պայմանաժամը այնպէս, որ նա չը վնասէ գործի մարզան-

քին և կատարելագործմանը։

12) Պիտի պահանջենք, որ ջնջվի սահմանադրութեան 113-րդ յօդուածի վերջին հատուածը, որ հակառակ է անհատական ազատութեան։ (Այդ յօդուածի համաձայն՝ կառավարութիւնը իրաւունք ունի հեռացնել, աքսորել այն անձանց, որոնք «վտանգաւոր» են պետութեան համար. շնորհիւ այդ յօդուածի է որ Միթհադ-փաշան աքսորվեց Պօլսից)։

13) Պիտի պահանջենք, որ հաստատվեն գործաւորների և գործարանատէրերի փոխադարձ իրաւունքներն ու պարտականութիւնները սահմանող կանոններ։

14) Պիտի պահանջենք, որ ձեռք առնվեն այնպիսի միջոցներ, որոնք թոյլ տային գիւղացիներին դառնալ հողատէր, այն պայմանով սակայն, որ չը վնասվեն կալուածատէրերի օրինական իրաւունքները։ Պիտի պահանջենք նմանապէս, որ դիւրութիւններ ընծայվեն գիւղացիներին՝ փոխառութիւններ կնքելու փոքր տոկոսով։

15) Պիտի աշխատենք, որ առ այժմ աւասնորդական տուրքը դառնայ Թախմիս (այսինքն հինգ մասի մէկը), հաստատելով այդ դրութիւնը առողջ հիմքերի վրա։ Պիտի առաջարկենք, որ իսկոյն գործադրվի Թախմիսը այն վայրերում, ուր գործադրութիւնը հեշտ է։ Ցետոյ պիտի առաջարկենք աստիճանաբար նկատմամբ կատաստրի դրութիւնը։

16) Դասաւանդութիւնը ազատ է։ Ինչպէս տրամադրում է սահմանադրութիւնը, իւրաքանչիւր օսմանցի կարող է հիմնել մասնաւոր ուսումնարան, համաձայն այդ

մասին մշակված օրէնքի տրամադրութիւնների։

17) Բոլոր ուսումնարանները պէտք է գտնվեն պետութեան վերին հսկողութեան տակ։ Պէտք է հիմնվեն պետական ընդհանուր ուսումնարաններ, որտեղ ուսումն ազատօրէն պէտք է աւանդվի և որոնք բաց պիտի լինեն անխտիր բոլոր տարրերի առաջ, որպէսզի օսմանեան հպատակների կրթութիւնը լինի միաձև ու կանոնաւոր։ Նախնական կրթութեան մէջ թիւրքերէնը պարտաւորիչ է։ Պետական ուսումնարաններում նախնական, տարրական ուսումը ձրի է։ Վերոյիշեալ պետական ուսումնարանների միջոցով պիտի աւանդվեն միջնակարգ և բարձրագոյն կրթութիւնները, թիւրքերէն լեզւով։ (Հարց է, թէ ոչ-իսլամ համայնքները իրաւունք պիտի ունենան հիմնելու միջնակարգ դպրոցներ, երբ ասվում է, թէ միջնակարգ և բարձրագոյն կրթութիւնները պիտի աւանդվեն պետական ուսումնարանների կողմից։ Այս յօդուածը որոշ չէ։ Պէտք է ենթադրել, որ ոչ-իսլամ համայնքներն էլ պիտի ունենան այդ իրաւասութիւնը, քանի որ վճռապէս հաստատում են, որ անխախտ պիտի պահպանվեն զանազան կրօնական համայնքների մինչև այժմ վայելած առանձնաշնորհումները, որոնց մէջ է և՛ միջնակարգ ուսումնարաններ պահելու իրաւունքը։ Ծ. Ա.)։ Կրթական ծրագիրներում պէտք է աւելացվեն նոր տրամադրութիւններ՝ պատրաստելու համար երկսեռ ուսուցիչներ։ Պէտք է հիմնվեն առևտրական, արհեստագիտական և երկրագործական վարժարաններ, նպաստելու

համար երկրի տնտեսական զարգացման։ Բացառութիւն են կազմում այս օրէնքից սեմինարիաները, զուտ կրօնական ուսումնարանները։

18) Առանձին հոգածութեան առարկայ պիտի լինի երկրի տնտեսական զարգացումն ու բարգաւաճումը, ինչպէս և այն միջոցների գործադրութիւնը, որոնք անհրաժեշտ զարկ են տալիս երկրագործական աշխատանքներին։

19) Պիտի առաջարկենք, որ պատգամաւորական ընտրութեան կանոնագիրը համապատասխան լինի ներկայ ծրագրին, ինչպէս և այն՝ որ պետութիւնը բարեփոխէ օրէնքի այն բոլոր տրամադրութիւնները որոնք կարող են արգելք լինել ընտրութիւնների ազատ կատարման։

20) Պիտի առաջարկենք, որ պահանջված հանգամանքներով օժտված ամեն օսմանցի իրաւունք ունենայ պատգամաւոր ընտրվելու օսմանեան երկիրների բոլոր մասերում։ (Ներկայ կանոնագրով պատգամաւոր կարելի է ընտրվել միայն իր ծննդավայր նահանգի հասարակութեան կողմից։ Ծ. Ա.)

21) Այս ծրագրի յօդուածները կարող են բարեփոխվել համաձայն ժամանակի պահանջների և ընդհանուր ժողովների վճռով միայն. կարելի է նրանցից մին կամ մի քանիսը ջնջել կամ նորեր աւելացնել։

Ահա Թիւրքիայի ճակատագրի նոր տէրերի քաղաքական ծրագիրը, որը կարելի է անուանել պարզապէս առաջադիմական։

Arago

թիւնը՝ Բաղր-խան սալարին, զօրքի հրամանատարութիւնը՝ Սաթթար խան սարդարին։ Թէհրանից լուր չը կայ. ինչ դաւեր են նիւթվում այնտեղ՝ յայտնի չէ։ Ատրպատականի շրջակայ գիւղերը բոլորովին կողոպտված են։

Ամբողջ Ատրպատականը անիշխանութեան է ենթարկված. ճանապարհները ամեն կողմ խիստ անապահով են։ Սաթթար խանի հրամանով շրջակայ գիւղերից չարունակ ցորեն է ամբարվում «Արք»-ում (միջնաբերդ)։

Էյն-ուդ-Դօվլէն գտնվում է Վասմինջ գիւղում. ասում են, որ առաջարկում է սահմանադրականներին թոյլ տալ իրան քաղաք մտնելու, յանձն առնելով ամեն տեսակ զիջումներ։ Էյն-ուդ-Դօվլէի այդ վարմունքը վերագրում են շահի հետ ունեցած սառն յարաբերութեան։ Նոյնիսկ կասկածներ կան, որ եթէ Թէհրան վերադառնայ, գուցէ շահի կատաղի կրքերի ողջակէզը լինի։ Սահմանադրականները Ատրպատականի կառավարչապետ համարում են նախկին մէջլիսի օրով նշանակված Մուխբիր-Սալթանէին, որը ներկայումս գտնվում է Եւրոպայում։ Միապետութեան նշանակած ոչ մի կառավարիչ չեն ընդունում։

Իմօ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Բագու, 20 նոյեմբերի

Անցեալ օրը հայոց ծխական դպրոցի մօտով անցնելիս ականատես եղայ մի ճնշող տեսարանի։ Փողոցում հաւաքված մօտ 100 երեխաներ լաց են լինում։ Մօտեցայ և պատճառը հարցրի։ Պատասխանեցին, որ իրանցից ուսման թոշակ են պահանջել, և որովհետև չեն բերել, այժմ հեռացում են դպրոցից։ Դպրոցական գործին մօտ կանգնած մարդկանց բացատրութիւնից երևաց, որ այդպիսի խիստ միջոցների դիմում են, որովհետև դպրոցի տնտեսական դրութիւնը վատ է, և եթէ երեխաները թոշակներ չը բերեն, դպրոցի գոյութեանը վտանգ է սպառնում։

Տարվայ սկզբին էլ մի ուրիշ անմխիթար երևոյթ տեղի ունեցաւ դպրոցում. ծնողները գալիս էին դպրոց խնդրելով ընդունել երեխաներին, սակայն նրանց ճանապարհ էին ձգում, առարկելով որ դպրոցը միջոց չունի և այս տարի առաջին բաժանմունքները փակված լինելով նոր աշակերտներ չեն ընդունում։

Մի կողմ թողնելով, թէ որքան աջողութիւն կունենայ ծխական տուրքը, երբ թոշակներ է մտցրված դպրոցում, կամ թէ որքան թոշակ պիտի ժողովեն այրի կանանցից, անգործ հայրերից, կամ օրավարձով ապրող ընտանիքներից, մենք ժամանիշ կանենք մի ուրիշ տգեղ փաստի վրա։

Եթէ այդ բոլոր խստութիւնները, աշակերտներ հեռացնելը թոշակի համար, նոր երեխաներին դպրոց չընդունելը (առաջին բաժանմունքները փակելով) բացատրվում է միջոցների բացակայութեան պատճառով, ապա ի՞նչպէս բացատրել այն երևոյթը, որ ներկայ պայմաններում հոգաբարձու տիտղոս կրող մի պարոն ամսական 100 րուբլի վարձատրութիւն է ստանում։ Ի՞նչպէս չէ տանջվում հոգաբարձութեան խիղճը տարեկան 1200 րուբլի տալ մի հոգաբարձուի, երբ այդ գումարով կարելի էր մի առաջին բաժանմունք բացել և 50 երեխայի կրթութիւն տալ։ Գաւառական խուլ անկիւններում հոգաբարձուները ձրիապէս են պաշտօնավարում և աշխատում, իսկ Բագւում վճարով։ Ամօթ է. եթէ այդ հոգաբարձուն ուրիշ տեղ ծառայելիս չը լինէր և ռոճիկ չը ստանար, գուցէ կարելի էր արդարացնել հոգաբարձութեան այդ հովանաւորութիւնը։

Ծխական

—

Երևան, 21 նոյեմբերի

Խօլերան մուտք գործեց մեր քաղաքը ևս։ Ինչպէս երևում է, նա նախանձեց իր ընկերակիցներ՝ սկարլատինին և դիֆտերիտին, որոնք պարարտ հող են գտել և հնձում են քաղաքիս մանուկներին, որոնցից շատերը այդ հիւանդութեան պատճառով չեն յաճախում դպրոց, և կայ դպրոց, որ այդ պատճառով մի քանի օրով փակ է։

Տեղիս քաղաքային սանիտարական-բժշկական մարմնի տեղեկութիւնների համաձայն, խօլերան տեղս ժամանել է ամսիս 8-ին։ Առաջին զոհը եղել է Դամր-Բուլաղ կոչված թուրքական թաղում Բեալբլայի Կաֆար անունով 60 տարեկան մի թուրք։ Դրանից յետոյ մինչև ամսիս 17-ը խօլերայով վարակվել են ինն հոգի զանազան ազգութիւններից, որոնցից ոմանք մեռել են խօլերային բարաքում, իսկ ոմանք էլ իրանց տներում։

Բարաքում գտնվում են հիւանդ դրութեան մէջ 3 հոգի որոնցից 1-ը հայ, 2-ը թուրք. իսկ բոլորովին առողջացել են 2 թուրք։ Գովելի է քաղ. բժ. Բ. Ի. Բուսսօյի և ֆէլդշէր Ի. Եակուբօվի եռանդը, որոնք ցոյց են տալիս այս համաճարակի դէմ։

Մեր կարծիքով, այս երկուսը շատ քիչ են 28—30 հազար բնակիչ ունեցող քաղաքի համար, պէտք է քաղաքային ինքնավարութիւնը ուշ դարձնէ նաև հիւանդ տեղափոխող կառքի վրա, որը շատ ուշ է հասնում և անյարմար է չոր փայտերի վրա նստեցնել հիւանդին և 1—2 վերստ տանել։

Գ. Աղազադեան

—

Մեժլիս, 9 նոյեմբերի

Մեր շրջանի աւազակապետ Բախշի խմբին հետապնդող և Վարդաշէնի գլլագում սարքած թակարդի միջոցով այդ խումբը փչացնող խմբապետ Ադիլխանը, որի մասին յայտնել էի իր ժամանակին «Մշակին», երկու օր առաջ Վարդաշէն գիւղի հրապարակում տօնավաճառից յետոյ, երբ մութն ընկաւ, իր ծառայակից մի ստրաժնիկի հետ նոյն տեղում գտնվող միակ ճաշարանից դուրս գալով կամենում է վերադառնալ իրանց պահակատեղը։ Նոյն րոպէին մթութեան մէջ նրանց առաջն է դուրս գալիս մի անյայտ անձն և ատրճանակի եօթը գնդակով Ադիլխանին սպանում և անյայտանում մթութեան մէջ։ Սարսափին այնպէս է տիրում նրա ընկեր ստրաժնիկին, որ չէ համարձակվում զէնքի դիմել կամ հետապնդել մարդասպանին։ Այս առիթով երէկ Նուխուց եկաւ քննիչը Վարդաշէն՝ տեղնուտեղը քննելու եղելութիւնը։

Մահուր

—

Փօթի, 19 նոյեմբերի

Այսօր, նոյեմբերի 19-ին, ծխական ուսումնարանի դահլիճում կայացաւ ընդհանուր ժողով՝ Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան ճիւղը բանալու Փօթիում։ Ժողովի նախագահ ընտրվեց Ղ. Քակարեանը և քարտուղար՝ Բ. Գասպարեանը։ Ապա ժողովը անցկացաւ վարչական ընտրութեան. գաղտնի քուէարկութեամբ վարչութեան անդամներ ընտրվեցին Ա. Ապրիլեան, Ղ. Քակարեան, Յ. Հասան-Ջալալեան, Ա. Վարդանեան և Ա. Թիւրքեան. իսկ անձնափոխանորդներ՝ Յ. Խայիխեան և Կ. Խոչեան. վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամներ՝ Ե. Փիւսկիւլեան, Պ. Կիւրճեան և Մ. Թիւրքեան։ Առայժմ անդամակիցներ կան 22 հոգի։

Յոյս ունենք, որ Փօթիի հայ հասարակութիւնը կօժանդակէ ընկերութեան բարգաւաճմանը, և ընկերութիւնը կը կարողանայ պահպանել իր գոյութիւնը Փօթիում, եթէ վարչութիւնը անմիջապէս ձեռնարկէ գործի։

Ծերենեան

ՎԱԽԿՈՏՆԵՐԸ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՉԱԿԱՆԻ ԴԵՐՈՒՄ

—

«Մշակի» № 196-ում Հոգեւորականը դէմ է Բենիկ վարդապետին, որովհետև վերջինը գովաբանում է այն վարդապետներին ու սարկաւագներին, որոնք հանում են իրանց վերարկուն ու վեղարը և գնում են ամուսնանալու։

Ինձ յայտնի չէ, թէ վարդապետն ինչ տեսակէտով է հաւանութեան քուէ տուել ամուսնանալու յանդգնութիւնը յղացող սուրբ հայրերին ու հայրացուներին. բայց նրանց այդ քայլում ոչ «զարմանալի» բան եմ տեսնում, ոչ էլ՝ «ցաւալի», այլ՝ խելացի ու անխուսափելի. մանաւանդ ինքը նամակագիրն էլ է փափագում, որ «վեղարի յարգը չը ճանաչողները... օր առաջ հեռանային այդ ս. ուխտից»։

Բանը, սակայն, նրանումն է, որ նամակագիրը «ուխտադրուժների» այդ քայլը բացատրում է հացի խնդրով, «որովհետև ներկայումս Էջմիածնի... լի շտեմարանները դատարկվել են»։

Իբրև «պարտաճանաչ եկեղեցական, որ սիրում եմ իմ եկեղեցին», ես ոչ թէ «նախատինքի կնիք եմ դրոշմում» դասալիքների ճակատին, այլ՝ շիտակ մարդու, այլ խղճի ձայնին ականջ դնողի կնիք։

Ուխտից հեռացողներն, անշուշտ, բոլէապէս չեն լուծում վեղարից հրաժարվելու հարցը. ամիսներով ու տարիներով ներքին, յուսահատական կռիւ են մղում, մինչև սրտապնդվում են հագնել աշխարհականի հալաւը և,—հոգևորականի պէս դատողներից թուք ու մուր ուտելով, կեանքի ընկերուհու ձեռը բռնած,—կանգնում բեմի առջև։

Ո՞վ ունի իրաւունք բռնութիւն գործ դնելու մարդու ազատ կամքի վրա՝ նրան տանջող հարցում։ Մոռացե՞լ է Հոգևորականը Մեծ Վարդապետի համբերող ու զիջող եղբայրակցութիւնը, թէ «որ կարողն է տանել՝ տարցի»։

Եթէ ուղիղ որ նամակագիրը հոգևորական է, մանաւանդ վարդապետ կամ եպիսկոպոս, միթէ աւելի լաւ կը համարէր, որ եկեղեցական կոչումից հրաժարվել վճռողները ժամի պէս հալվելով՝ հանգչէին կամ սրա-նրա ամուսնական անկողինը պղծելով վարէին իրանց լկտի կեանքը, մինչդեռ «պատուական է ամուսնութիւն, և սուրբ են անկողինք նոցա»։

Չէ։ Նրանք վատ չեն անում. Բենիկ վարդապետն էլ իրաւունք ունի գովելու նրանց արարքը։ Վատ են անում նրանք, ովքեր, դպրոցական նաւի ղեկը ձեռներին, անկում են նորաւարտ պատանիների գըլխում այն միտքը, թէ լաւ՝ կուսակրօնութիւն ընդունելն է։

Այո, նրանք են յանցաւոր, որովհետև,—փոխանակ կեանքի շեմքում կանգնած նորաւարտի բարեհաճ տնօրինութեանը թողնելու ընտրութիւնը, փոխանակ բաց ծովը ցոյց տալու, կեանքի այլ և այլ ուղիները մատնանշելու,—վարդապետական վեղարն են ցոյց տալիս։

Ինչ վերաբերում է «եկեղեցու վերանորոգութեանը», դա, ամենաքիչը, չէ կարող լինել գործը այնպիսի հոգևորականների, որոնք, մի վարդապետի առարկելու համար, չեն կարողանում երևալ սեփական ստորագրութեամբ։

Եմմ. ք. Նազարեան

Մոսկվա.

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

—

1906 թ. Դուշէթի պետական գանձատունը կողոպտելու գործը նշանակված է Թիֆլիսի դատաստանական պալատի երկրորդ քրէական բաժանմունքում։

Այդ գործի համար մեղադրվում են պաշտօնաթող կապիտան իշխ. Գեդէվանօվ, պաշտօնաթող պօրուչիկ Մ. Ցագարէլի, իշխաններ Ցիցիանօֆներ, պարսկահպատակ Իւխան-բէկ (Իվան) Ազատօվ և այլն։

Բացի այս անձերից մեղադրվում են նաև Գօգիա և Լևան Կերեսէլիձէ եղբայրները, բայց սրանք փախան Շվէյցարիա և չը յանձնվեցին ռուսաց կառավարութեան ձեռքը։

—

Կօվէնսկայաներին—մօրը և աղջկան—սպանող Էստատէ Կուտալաձէին, ինչպէս յայտնի է, զինուորական-նահանգական դատարանը ենթարկեց մահվան պատժի կախաղանի միջոցով։

Այժմ զինուորական գլխաւոր դատարանը յենվելով պաշտպան երդ.-հաւ. Ջափարիձէի բերած պատճառաբանութիւնների վրա՝ որոշել է գործը վերաքննել։

—

Շաբաթ, նոյեմբերի 18-ին, կովկասեան զինուորական-նահանգական դատարանում քննվեց Սերգէյ Պետրոսեանի և Սարգիս Խրիմեանի գործը, որոնք մեղադրվում են այս տարվայ մայիսի 12-ին սղնախեցի խոշոր գինեվաճառ Սերգէյ Փարսադանօվի կեանքի դէմ մահափորձ կատարելու մէջ։

Դատարանում զինուորական դատախազը ճիշտ ապացոյցների բացակայութիւնը նկատի առնելով հրաժարվեց մեղադրանքից։

Զինուորական-նահանգական դատարանը երկուսի համար կայացրեց արդարացնող դատավճիռ։

ԽՕԼԵՐԱ

—

◆ Նոյեմբերի 21-ին խօլերայի կասկածելի նշաններով Թիֆլիսում հիւանդացաւ 10-րդ քաղաքամասում զինուոր Իվան Կօլոդան, որն ուղարկված է զինուորական հիւանդանոցը, և Ճավճավաձեվսկայա փողոցում Անտօն Դերբլինսկին, որ ուղարկված է խօլերային բարակը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Էջմիածնից եկող անձեր մեզ յայտնում են, որ հետզհետէ զանազան կողմերից գալիս են կաթողիկոսական պատգամաւորներ. եկածների թիւը առայժմ այնքան էլ մեծ չէ։

◆ Այսօր, երեկոյեան ժամը 6-ին, կովկասագիտական բարձր դասընթացքներում (Ալէքսանդրեան այգի) տեղի կունենայ Միւնխէնի համալսարանի դօկտօր Ա. Դիրրի դասախօսութիւնը կովկասեան լեզուների մասին։

◆ Երէկ Թիֆլիս եկաւ Ատրպատականի թեմի կողմից կաթողիկոսական պատգամաւոր ընտրված պ. Մ. Նազարբէգեանը։

◆ Երէկ երեկոյեան առաջնորդարանում տեղի ունեցաւ Թիֆլիսում գտնվող կաթողիկոսական պատգամաւորների մասնաւոր խորհրդակցութիւնը։

◆ Կովկասեան բարձր իշխանութիւնը արգելք չէ գտնում, որ Թիֆլիսում գումարվի գիւղատնտեսական համագումար։

◆ Այսօր երեկոյեան Էջմիածին են մեկնում կաթողիկոսական պատգամաւորներ Մինաս Չերազ, բժ. Տաղաւարեան և ծ. վ. Աղաւնունի։

◆ Վաղը, ուրբաթ, առաջնորդարանում, երեկոյեան ժամը 7 և կէսին նշանակված է կենտրոնական Նպաստամատոյց Յանձնաժողովի հերթական նիստը։

◆ Կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութիւնը նոյեմբերի 17-ի իր նիստում որոշել է դատարանով պահանջել իր պարտքերը ընկերութեան պարտատէրերից, որոնք անուշադիր թողին ընկերութեան վարչութեան՝ այդ մասին արած առաջարկը։ Պարտքերի ընդհանուր գումարը հասնում է 20,000 ր.։ Պահանջները ներկայացնելու գործը յանձնված է երդ.-հաւատարմատար Գիվաշվիլին։

◆ Թիֆլիսի ոստիկանապետը յայտնել է Թիֆլիսի նահանգապետին, որ մինչև սեպտեմբերի 1-ը գնահատման տուրքի ապառիկներ առնվելու էր յօգուտ Թիֆլիս քաղաքի 158,449 ր. 97 կ.։ Ի հաշիւ այդ գումարի առ 1-ն նոյեմբերի ժողովել են 12,421 ր. 45 կ.։ Մնացած գումարները շուտափոյթ կերպով ստանալու համար ժամանակաւորապէս գրաւված են պարտապան տնատէրերի եկամուտները։ Բացի դրանից՝ պրիստաւներին համապատասխան հրահանգներ են տրված այդ ապառիկները շուտով ստանալու համար։

◆ Թիֆլիսի քաղաքագլուխը նահանգապետին ներկայացրեց բեռնակիր սայլերի պարտադիր որոշումների նախագիծը, խընդրելով շուտով հրատարակել այդ, նկատի առնելով այն հանգամանքը, որ տարին մօտենում է և սայլապանները պէտք է ստանան համարացոյցներ, որոնց տալու ժամանակ նրանց կցվում է սայլապանութեան պարտադիր կանոնների մի տետրակ։

◆ Հինգ երեխաների տէր՝ այրի Սօֆիա Սուլխանեանը, միանգամայն ապրուստի միջոցներից զուրկ, աղերսագին հայցում է բարեգութ մարդկանց օգնութիւնը։ Հասցէն՝ Մօղնու տուպիկ, № 3, տ. Շահբուդաղեանի (5-րդ քաղաքամաս)։

◆ Սուխումից գրում են, որ նոյեմբերի 17-ին, Գաբունիայի տանը, պօստային կապոցը բանալու ժամանակ, պայթում առաջացաւ. վիրաւորված են Գաբունիայի մայրը, նրա քոյրը, սպասաւորուհին, նաև միւս քոյրը։ Տունը շրջապատվեց զօրքերով։

◆ Ստացանք «Извѣстія Тифлисской городской думы» 1908 թ. № 1, սեպտեմբեր։

◆ Մանթաշեան վաճառականական դըպրոցը, որ մինչև այժմ զետեղված էր առևտրական դպրոցի շինութեան մէջ, ամսիս 20-ին տեղափոխվեց Կաթոլիկաց փողոցում գտնվող նախկին կարուձևի օրիորդաց դըպրոցի շինութիւնը։ Ներկայումս Մանթաշեան վաճառականական դպրոցն ունի I հիմնական և պատրաստական դասարանի ստորին ու մեծ բաժանմունքները։ Չը նայելով որ այդ դասարաններն արդէն լըցված են, բայց ամեն օր նոր խնդիրներ են տալիս մտնելու։ Սակայն տեղ չը լինելու պատճառով՝ դպրոցի տեսուչը ստիպված է լինում հերքելու խնդրատուներին։ Նկատի ունենալով, որ այդ դպրոցը՝ տարէ-տարի մեծանալով՝ ապագայում պիտի ունենայ երեք հիմնական դասարան և երկու, գուցէ և երեք, պատրաստական, հոգաբարձական ժողովը մտադիր է կառուցանելու մի սեփական ընդարձակ շէնք։ Ցանկալի է, որ շուտով իրագործվէր այդ գեղեցիկ մտադրութիւնը։

◆ Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի կարգադրութեամբ՝ ամսիս 21-ին Թիֆլիսի III-արական գիմնազիայում, պ. Ալ. Քիշմիշեանի նախագահութեամբ, Թիֆլիսի գիմնազիաների հայոց լեզուի ուսուցիչները պիտի կազմեն հայերէնի մըշտական ծրագիր միջնակարգ դպրոցների համար։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

◆ Թիֆլիսի ոստիկանապետը, քաղաքի սանիտարական դրութիւնը լաւացնելու համար, առաջարկել է պրիստաւներին խորհուրդ տալ տնատէրերին ծառեր տնկել իրանց տների առաջ և բակերում։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը ոստիկանութեան օգնութեամբ ձեռնարկել է ստուգելու, թէ արդեօք բոլոր ձիերից առնվո՞ւմ է ձիերի տուրքը քաղաքի օգտին թէ ոչ։

◆ Թիֆլիսի ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետի նոյեմբերի 21-ի կարգադրութեամբ Արշակ Բարուլօվ, Արամ Մելիք-Ազարեան և Գօրու գաւառի բնակիչ Գրիգորի Օքրօաշվիլի, անցաթղթային պարտադիր կանոնները խախտելու համար և իբրև վտանգաւոր անձեր հասարակական հանգստութեան համար, ենթարկվում են 3 ամսով բանտարկութեան, որից յետոյ նրանք աքսորվում են Թիֆլիսի գեներալ-նահանգապետութեան սահմաններից զինուորական դրութեան ամբողջ ժամանակաշրջանում։

◆ Քութայիսի գաւառի բնակիչ Գէօրգի Կալաձէն, իբրև վտանգաւոր անձն հասարակական հանգստութեան և պետական կարգ ու կանոնի համար, աքսորվում է Վեատկայի նահանգը զինուորական դրութեան ամբողջ ժամանակաշրջանում։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

◆ Պետական Դումայի անդամները առաջարկութիւն են ստացել Պետերբուրգի պրօգրեսիվ կուսակցութիւնների կանանց ակումբի աւագների խորհրդից պատասխանել հետևեալ հարցերին. 1) պատգամաւորները ցանկալի ու անհրաժե՞շտ են ընդունում, արդեօք, որպէսզի կանայք անմիջապէս ստանան ընտրողական իրաւունքներ տղամարդկանց հետ համահաւասար. 2) եթէ այո, ուրեմն ի՞նչ են մտադիր անելու Պետական Դումայում կանանց իրաւահաւասարութիւնը իրագործելու համար. 3) եթէ ոչ, ուրեմն պատճառաբանել կանանց ընտրողական իրաւունքներ տալու բացասական վերաբերմունքը։ («Р. У.»)

◆ Պետերբուրգի դատաստանական պալատը դատապարտել է Պետերբուրգի համալսարանի ուսանող Վերմիշեանին, որ «За правдой» գրքոյկի հեղինակն է, մի տարվայ բանտարկութեան, որոշելով կալանաւորել նրան, մինչև որ կը ներկայացնեն 2000 րուբլի գրաւական։ («Б. В.)

◆ Մոսկվայի գաւառական զեմստվային ժողովը, ձայնաւոր Զելնօկօվի առաջարկութեամբ, որոշել է վարձատրութիւն չը տալ զեմստվային դպրոցների կրօնուսոյցներին, որոնք նշանակվում են հոգևոր ծառայութեան կողմից զեմստվային վարչութիւնից անկախ կերպով, համարելով «այդ տեսակ նշանակումը զեմստվօյի արժանապատուութեան համար միանգամայն անընդունելի»։

◆ Նոր-Նախիջևանում, «Р. С.» լրագրի ասելով, երկու անյայտ չարագործներ փորձ են արել հրդեհելու թատրոնի շէնքը իր բացման օրը։ Հրդեհը սկսվելուն պէս աջողվել է հանգցնել։ Կալանաւորված են երկու կասկածելի անձինք։

◆ Սեբաստաւաղսկի քաղաքային վարչութիւնը լիազօրութիւն է տուել Պետական Դումայի անդամ Մանժուռովին միջնորդութիւն յարուցել կառավարութեան առաջ 500,000 րուբլի նպաստ ստանալու համար։ Սեբաստաւաղսկը կիսով չափ հրի ճարակ է դարձել։ Այրվել են 740 տներ։ Բնակիչները դուրս են եկել քաղաքից և ապրում են վրանների տակ։ Դրութիւնը, ցրտերի շնորհիւ, անտանելի է։ («Б. В.»)

◆ Ներքին գործերի մինիստրը տեղեկացրել է նահանգապետներին, որ թոյլատրվում է ամեն տարի պարտադիր ծախքերի նախահաշուի մէջ մտցնել հարկաւոր գումարները ոստիկանական սպանված ծառայողների ընտանիքներին ու վնասվողներին նպաստներ տալու համար։ («Р. У.»)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Սևան, 16 նոյեմբերի

Կարդալով «Մշակի» № 187-ում գերապատիւ Եփրեմ վարդապետի նամակը, գրած օգոստոսի 1-ին և լոյս տեսած նոյն ամսի 27-ին, որով յայտնում էր, թէ մի անստորագիր սպառնական նամակ է ստացել Թիֆլիսի քահանաների մի խմբակից, որի մէջ սպառնում են՝ «եթէ երկաթի պալատի մէջ էլ ապրեմ, չեմ կարող ազատվել. ինչու. որովհետև մի երկու քահանաների հակաօրինական գործումները դատապարտելով արդար դատաստան եմ պահանջել։

«Երևի այդ խմբակի մէջ են այն երկու քահանաները, և անկասկած, որոնցից մինը արդէն պատժված է և միւսի գործերը ուղարկված սինօդին իմ առանձին կարծիքով։ Այդպիսի մի սպառնական նամակ էլ գրած են եղել թեմիս սրբազանին», և այլն և այլն...։

Գերապատիւ Եփրեմ վարդապետը իր նամակի մէջ անկասկած հաւատում է, որ ես էլ մասնակցել եմ վերոյիշեալ սպառնական նամակները խմբագրելիս։

Գերապատիւ Եփրեմ հայր-սուրբի նամակի մէջ մատնանիշ արած Բարգէն քահանան ես եմ։ Հոգևոր իշխանութիւնը, ինձ՝ իբրև հոգևորականի, ինձ վերաբերեալ գործը անաչառութեամբ քննելով, գտել է ինձ յանցաւոր և ես կրում եմ իմ պատիժը։

Իսկ գալով նրան, որ ես իբր մասնակցած լինեմ սպառնական նամակները գրելիս և այլն, դրականապէս հերքում եմ, որ ես երբէք չեմ դիմած այդպիսի ստոր և անարգ միջոցների։

Բարգէն քահանայ Տէր-Խաչատրեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

—

Դէսսաու, 15 նոյմ. (ն. տ.)

Գերմանիայում վաղուց ի վեր (մօտ 25 տարի) գոյութիւն ունի մի ընկերութիւն՝ «Քրիստոնեայ աշխարհ» (Christliche Welt) անունով, որի նպատակը հէնց իր անունից կարելի է հասկանալ. վերջին ժամանակներս այս ընկերութիւնը առանձին հետաքրքրութիւն է ցոյց տալիս դէպի հայերը և մանաւորապէս դէպի հայ եկեղեցին, որի մի քանի զարգացած հոգևորականների հետ, Կովկասում թէ Թիւրքիայում, առանձին բարեկամական կապ է պահպանում։ Ամեն տարի ունենում է պարբերական ընդհանուր համագումար. այս տարի այդ համագումար ժողովը տեղի ունեցաւ Լիւթերի հայրենի Այզէնախ քաղաքում, նոյեմբեր 6—9, որին ներկայ էին յայտնի պրօֆէսօրներ Գերմանիայից և Շվէյցարիայից, ինչպէս Harnak, Rade, Wobbermin և ուրիշներ։ Օրակարգի խնդիրներից մէկն էլ հայ եկեղեցու շուրջն էր դառնում, բայց որովհետև ընկերութիւնը նկատել է, որ վերջին տարում իր գործերն ընդարձակվել են և չէ կարող առանձնապէս օգտակար լինել հայոց եկեղեցում կատարվող բարեփոխութեան, ուստի հարկաւոր համարեցին ընկերութեան անդամներից կազմել մի առանձին ընկերութիւն Notwendiges Liebeswerk անունով, որի վրա պարտականութիւն դրվեց գլխաւորապէս հայերին ու վերանորոգվող եկեղեցուն օգտակար լինել։ Նոր կազմված ընկերութիւնը անշուշտ միայն հայերով չի զբաղվի։

Հայասէր գերմանացիները նկատել են, որ վերջին 4 տարում Ռուսաստանի համալսարանական անորոշ կեանքի պատճառով՝ հայ ուսանողների թիւը Գերմանիայում շատացել է. նրանք գալիս են մի բոլորովին օտար երկիր, շատ անգամ լեզուին բոլորովին անծանօթ, և դժուարութիւններ են կրում. թէև հետզհետէ այդ դժուարութիւնները վերանում են, բայց շատերը նրանցից հնարաւորութիւն չեն ունենում լեզուն շուտով սովորել, մտնել գերմանական շրջանների և ընտանիքների մէջ և ճանաչել գերմանացու թէ ընտանիքը, թէ սովորութիւնները և թէ, որ գլխաւորն է, գերմանացու ոգին։ Հայ ուսանողներից շատերը խմբվում են միասին մի քաղաքում, և ռուս կամ ուրիշ ազգի ուսանողների հետ են միայն շփվում. այս ի հարկէ ցանկալի չէ։ Նոր կազմված ընկերութիւնը որոշել է դիմել ամեն քաղաքի իր ծանօթ ընտանիքներին, ուր հայ ուսանողներ կան, որ նրանք աշխատեն ամեն կերպ օգնել հայերին. նորեկ ուսանողների համար որոնում են առանձին ընտանիքներ, ուր տեղաւորում են նրանց, որ կտրված չը մնան գերմանական կեանքից։ Գործն աւելի հեշտացնելու համար ցանկանում են Կովկասում (կարծեմ Կարապետ վարդապետին կամ Արտաշէս Աբեղեանին) մի անձնաւորութեան

մստ թողնել այն ընտանիքների հասցէները, որոնք գիշերօթիկներ են պահում, որպէսզի Գերմանիայում սովորել ցանկացող երիտասարդները տեղեկանան այդ մասին և այնպէս ճանապարհ ընկնեն։ Անշուշտ աւելի նպատակայարմար կը լինէր եթէ խմբագրութիւնները յանձն առնէին այս դիւրութիւնը տալ ուսանողներին, քան մի որևէ անձնաւորութիւն։

Միայն այսքանովչէ սահմանափակվում ընկերութեան օժանդակութիւնը. նա ցանկանում է արձակուրդներին գիւղերում շրջել ցանկացող կամ ապրել ցանկացող ուսանողներին ամեն յարմարութիւն տալ, դասախօսութիւնների և ժողովների մասին առաջուց յայտնել և այլն և այլն։

Այս համակրելի ընկերութեան վարչութեան անդամներն են. պրոֆ. Ռադէ, որ Մարբուրգում հրատարակում է «Քրիստոնեայ Աշխարհ» շաբաթաթերթը. դոկտ. Ռոհրբախ, որ յայտնի է իր Հայաստանում կատարած ճանապարհորդութեամբ, որի ընդարձակ նկարագրութիւնը հրատարակված է արդէն. Գուլթէ, Գրիգորի և Էվալդ Շդիս, որ առանձնապէս հետաքրքրվում է հայերով և որի տանը շատ հայ ուսանողներ են եղել։ Անցեալ գարնան պաստոր Շդիսը ճանապարհորդում էր Պարսկաստանում, եղել է Էջմիածնում, Թաւրիզում և Պոլսում, իր տպաւորութիւնները հրատարակել է գերմանական թերթերում, յայտնել է բաւական նպաստաւոր կարծիք. բացի դրանից մի քանի քաղաքներում ծանօթների շրջանում կարդացել է դասախօսութիւններ հայերի մասին։ Հետը բերել է հայկական կեանքից բնորոշ նկարներ ու տեսարաններ, որ գերմ. թերթերում հրատարակվում են. ոչ մի առիթ չէ բաց թողնում, ուր էլ լինի, խօսակցութիւնը հայերի մասին դարձել և ամենքին ծանօթացնել։

Հայասէրների ընդհանուր կարծիքն այն է, [illegible]

ՔԱՂՈՒԱԾՆԵՐ Կ. ՊՈԼՍԻ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

◆ [illegible] 10,000 ֆրանկ [illegible]

◆ Կ. Պոլսում կազմված «Օսմանեան Սահմանադրութեան Ակումբ» և «Հայ-Օսմանեան Միութիւն» [illegible] խառնակազմ ժողով որոշել է Օսմանեան պառլամենտի Կ. Պոլսից ընտրվելիք երկու հայ երեսփոխանների համար կանդիդատ առաջարկել փաստաբան Գրիգոր էֆ. Զոհրապին և իրաւագէտ Պետրոս էֆ. Հալաճեանին։

◆ Պատրիարքական տեղապահ Եղիշէ եպիսկոպոս Դուրեանը հետևեալ շրջաբերականն է հրատարակել հայ-յոյն միջադէպի առիթով.

«Վերջերս Օսմ. սահմանադրութեան շնորհիւ հռչակուած ընդհանուր եղբայրութեան խաղաղ օրերը մթագնելու համար հայ և յոյն ազգերու միջև թշնամութիւն սերմանողներ գտնուած են թէ թերթերու մէջ գրգռիչ հրատարակութեամբ և թէ հոս ու հոն մտքերը պղտորելով. մինչդեռ ակներև է թէ այս երկու քոյր ազգերն իրարու բարեկամ եղած են միշտ և են, և այժմու վիճակը երկրին՝ աւելի նպաստաւոր է ամրապնդելու այդ միութեան կապը։

«Տեղի չտալու համար անպատշաճ վրդովումներու և անպատեհ շարժումներու, հարկ կըզատենք յանձնարարել ձեզ յորդորել մեր սիրելի ժողովուրդն որ ինչպէս միշտ, այս պարագային ևս իր ծանօթ խոհականութեամբն այդ թշնամական թելադրութիւններէն չազդուելով՝ անվթար պահէ իր համոզումն, թէ հայ և յոյն ազգերու մէջ բնաւ հակառակասէր ոգի մը գոյութիւն չունի և պէտք չէ երբեք ունենայ»։

◆ Ազատական Ահմէդ Րիզա բէյ սուլթանին ներկայանալով կայս. մեծարանաց արժանացաւ։

◆ Ահմէդ Րիզա բէյ և Թալէաթ բէյ ու հազարապետ Իսմայիլ Հակկը բէյ, շաբաթ իրիկուն, Սելանիկ ուղևորեցան։

◆ Ծաղիկ և Կավռօշ թերթերի խմբագիրները և դաշնակցական Կ. Բասմաջեանի (խմբագիր «Բանասէրի») գանգատի հիման վրա, խառն ժողովը, նախագահութեամբ պատրիարքական տեղապահի, կարգալոյծ է հրատարակել Տաճատ վարդապետին, որի գանգատով յիշեալ թերթերի խմբագիրները թիւրքական դատարանով տուգանքի էին ենթարկված զրպարտութեան համար։ Խառն ժողովը որոշել է Տաճատի կարգալոյծ լինելը հաղորդել դատական մինիստրութեան, որպէսզի ըստ այնմ բեկանվի Ծաղիկի և Կավռօշի դէմ տրված վճիռը։ Խառն ժողովը կարգալոյծ է արել այդ վարդապետին, նկատելով նրան իբրև անբարոյական և խաֆիէի (լրտեսի) պաշտօն վարող։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

21 հոկտեմբերի

ՍԱՐԱՏՈՎ։ Ամբողջ Վոլգան ծածկվեց սառոյցով. նաւագնացութիւնը դադարած է։

ՄՕՍԿՎԱ։ Գաբայի ծխախոտի փաբրիկայում հրդեհ ծագեց, որ պատճառեց 150,000 րուբլու վնաս։

ՍՏԱՒՐՕՊՕԼ։ Գիշերս մի խումբ չարագործներ կողոպտեցին շաքարի գործարանը, որտեղից յափշտակեցին 9000 րուբլի։

ԳԱՆՋԱԿ։ Ջևանշիրի գաւառում խոլերայի սկզբից մինչև հոկտեմբերի 20-ը հիւանդացան 10, մեռան 9 հոգի։

ԿԻԵՎ։ Րայօնական կօմիտէտը, գտնելով որ երկաթուղային կայարաններում ապրանքների գողութիւնը մեծ չափեր է ընդունում, անհրաժեշտ գտաւ այդ չարիքի դէմ կռւելու համար յատուկ մասնաժողով ընտրել երկաթուղային և հասարակական [illegible]

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ [illegible] 17, մեռան 7 հոգի։

[illegible] մէջ հիւանդացան 2, մեռաւ 1 հոգի։

Գանձակի նահանգի Ջևանշիրի գաւառում խոլերայից հիւանդացել են և մեռել 4 հոգի։

Մոսկվայի նահանգում, բացի Մոսկվայից, խոլերայով հիւանդացել են 15, մեռել են 6 հոգի։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 Թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^{1}/_{2}$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Փ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^{1}/_{2}$ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Մ. ՏՈՒՐԲՕՎԻՉ—$1^{1}/_{2}$—2 ժ. մանկաբարձութեան։
Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԻՆՕՎ—12—$12^{1}/_{2}$ ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6—$6^{1}/_{2}$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Վճարը 50 կ.։ Զբաղարնները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մխիթարեանց
Սիֆիլիս, վեներական, միզասեռական և մորթու ցաւեր
Ընդունելութիւն ամեն օր: 12—2 ժ. ցեր. 5—7 ժ. երեկ.
Սօլօլակ, Բէհբութեան փողոց № 33.
(հ. շ.) 100—16

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ, առանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հիւանդութիւններ։
Հիւանդների ընդունելութիւնը: 12—1 առաւօտեան, 5—6 երեկոյեան
Միքայէլեան փող., № 36, ա. Ճավճանիձէի։
100—39

УГОЛЬ
КУЗНЕЧНЫЙ, ПАРОВИЧНЫЙ, ПЛАМЕН., АНТРАЦИТЪ, КОКСЪ.
ЦѢНЫ ОПТОВЫЯ.
А. БРАУХЛИ, Харьковъ.
(ա. օ.) 52—36

ԺԱՄԱՑՈՅՑ KAVALIER
Ընդառաջելով գնողների ցանկութեան ունենալ ճիշտ և իսկական ժամացոյց էժան գնով, մենք վճռեցինք տալ 3 ր. 95 կ.-ով ողջամարդկանց բաց տափակ ժամացոյց «KAVALIER», վերջին կատարելագործութիւններով ժամացոյցային մեխանիզմի մէջ։ Կորպուսը փայլուն մուգ կապոյտ գոյնի է։ Ցիֆերբլատը մետաղական ոսկեզօծված կամ արծաթազօծված։ Սլաքների ուղղութիւնը՝ գլխի վրա։ Ընթացքը՝ խնամքով ստուգված, որի մասին տրվում է երաշխաւորութիւն։
Պատուէրները կատարվում են անմիջապէս պահանջը ստանալուց յետոյ։
Առաքման համար վերցվում է գնողներից: Եւրոպական Ռուսաստան 50 կոպ. իսկ Ասիական » 75 կոպ.
Պատուէրները ուղարկել՝ Торговому дому
Московскій Центральный Складъ Часовъ.
Москва, д. Виноградова № 126.
Յ. Գ.—Կանխավճար ուղարկողներին, դրամով կամ մարկաներով, ձրի տրվում է ժամացոյցի շղթայ տղամարդի կամ կնոջ։
(հ. կ.) 30—27

ՄԵՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆ Է
բերել տալ միայն մշտական օրացոյց ունեցող ժամացոյց։
Ամեն մի մարդու քիչ չի լինի պատահած, երբ նա հարկաւոր մոմենտում դժուարացել է իմանալ՝ թէ որ օրն է և ամսի քանիսը։ Քիչ կորուստ չէ եղել հէնց նրանից, որ անկարելի է եղել ստոյգ որոշել ամսաթիւը։ Դրա համար էլ իւրաքանչիւրին անհրաժեշտ պահանջ պիտի զգացվի ունենալ այնպիսի ժամացոյց, որը շարունակ կարողանայ ճշգրիտ կերպով ցոյց տալ հարկաւոր ժամանակաշրջանը։ Ես պայմանաւորվել եմ ժամացոյց-օրացոյց պատրաստող շվէյցարական խոշորագոյն ֆաբրիկաներից մէկի հետ և կարողանում եմ ուղարկել այդ տեսակ ժամացոյց չը տեսնված գնով, միայն
4 րուբլի 50 կոպէկով. 2 հատը—8 րուբլի 50 կոպէկ։
Այդ ժամացոյցը իսկական «Անկեր» է, ընթացքը 15 քարի վրա, սև պողպատից, լարելը 40 ժամը մի անգամ, մետաղէ ցիֆերբլատով, աւտօմատիկ կերպով ցոյց է տալիս օրը, ամսաթիւը և ամիսը։ Ճանապարհածախքը 1—4 ժամացոյցի համար 40 կոպ., Սիբիր—75 կ.։ Նորաձև ոսկուց կարճ շղթայ՝ բրելօկով—75 կ. և 1 ր. 50 կ., երկար շղթայ—2 ր. 50 կ. և 3 ր. 50 կ.։ Ուղարկումը վերադիր վճարով և առանց կանխավճարի։
Հասցէ. Единств. Пред И. ШТРУМФЕЛЬДЪ, Варшава, Св. Креста № 48.
Թղթակցութիւնները ռուսերէն և գերմաներէն լեզուներով։
(11, 14, 23, 28, 4, 11) 6—3

„ՐՕՍՍԻԱ“ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
Այսուհետև ապահովագրում է նոյնպէս
ՓԱԿԱՆՔԸ ԿՈՏՐԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՈՎ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԴԷՄ
Այդօրինակ ապահովագրութեամբ հնարաւորութիւն է տրվում ապահովել ոչ միայն գողացված շարժական ամեն տեսակ կայքերից առաջացած վնասի հատուցումը, այլ և գողացվելու ժամանակ շինութեան և սարք ու կարգի հետ պատահած փչացումը։
Յայտարարութիւնները ապահովագրութիւնների համար ընդունվում են և ամեն տեսակ տեղեկութիւններ հաղորդվում են Վարչութեան մէջ Ս.-Պետերբուրգում (Մօրսկայա, № 37) և Կայսրութեան բոլոր քաղաքներում գտնվող գործակալների մօտ։
Թիֆլիս, Սերգիեվսկայա, № 4.
(17, 23, 29) 3—2

„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՌԻԳԱՅՈՒՄ
1888
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ՊԱՀԵՍՏ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Սօլօլակսկայա փող., № 4.
ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ Է ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՀԱՏՈՎ
ՌԷԶԻՆԱՊԱՏ ԱՆԹԱՓԱՆՑԻԿ ՎԵՐՆԱԶԳԵՍՏՆԵՐ
Արտասահմանեան նոր ձևի, պատրաստված անգլիական ամենալաւ կտորներից սկսած մինչև ամենաէժան կտորները.
ՌԷԶԻՆԱՊԱՏ ՊԼԱՇՉՆԵՐ ԵՒ ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐ պարոնայք օֆիցէրների համար.
ՌԷԶԻՆԱՊԱՏ ԿՏՈՐԵՂԷՆՆԵՐ զանազան կարիքների համար.
ՌԷԶԻՆԻ ՍՊՈՒՆԳՆԵՐ.
ՍԱՆՐԵՐ եղջերեայ ռէզինից
Հռչակաւոր ... աշխարհի ամենալաւ
ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ „ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“
(№ 4) 25—1

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԵՂԲԱՐՔ Բ. ԵՒ Գ. ՏԷՐ-ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆՑՆԵՐԻ
Յայտնվում է Անդրկովկասի բոլոր հացավաճառներին, որ Անդրկասպեան երկրի Ասխաբադ քաղաքում վաղուց բացած ունենք ալիւրի և հացահատիկի պահեստ։ Ընդունում ենք պատուէրներ՝ ճանապարհելու ըստ պահանջման։ Պատուէրները կատարվում են իսկոյն՝ կանխավճար ստանալով իւրաքանչիւր վագօնին երկու հարիւր րուբլի։ Նմուշները ուղարկում ենք ցանկացողներին։ Տեղական օրվայ արժէքը. դեղին լաւ ցորենը՝ պուդը մինչև 1 ր. 10 կ., հասարակը՝ մինչև 1 ր. 5 կ.։ Նոյն ցորենի ալիւրը—«բազմօլը» 10 կ. թանկ։
Եղբ. Բ. եւ Գ. Տէր-Բաղդասարեանցներ
Հասցէ: Նամակների համար. Асхабадъ, Бр. Б. и Г. Теръ-Багдасарянцъ
Հեռագիրների համար. Асхабадъ, Тербагдасарянцъ
(հ.) 5—2